

מאחורי הקלעים של השיחות תש"י-תשט"ז

עימוד ועיצוב:

הת' שניאור גערליצקי.

ירוחם פישל זקלס.

צבי גערליצקי.

פתח דבר

הלומד באחד מכרכי סדרת "תורת מנחם" – התוועדויות כ"ק אדמו"ר נשי"ד, ודאי נתקל לעיתים בקטעי שיחות שפשרם אינו ברור דיו; לפעמים יהיו אלו קטעים בסגנון שמיימי, התייחסויות לפרשיות עלומות, או שיחות שהקשרם הגלוי לתאריך ולפרשה אינו ידוע ללומד המצוי.

בקובץ זה נעשה ניסיון ראשוני לפענח חלק מפרשיות אלו; לפתוח סדק צר ל'בין השורות' של השיחות, ולחשוף את מאחורי הקלעים של אותם שיחות – שלעיתים מגלות טפח ומכסות טפחיים. הקובץ הוא תדפיס מתוך סדרת קבצים שתצא לאור בעז"ה ותסקור את 'מאחורי הקלעים' של השיחות לאורך שנות נשיאותו של רבינו.

ומכאן קריאה לכל מי שיש בידו פיסת מידע שיכולה להשלים את הפסיפס, ש'לא למנוע בר' ולשלוח לכתובת המייל המצו"ב ובעז"ה יתפרסם בקבצים הבאים.

וודאי יוסיף הקובץ בחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר, ולקירוב הגאולה האמיתית והשלימה, על ידי משיח צדקנו "מנחם שמו" תיכף ומיד ממש.

כ"ג מנחם אב, תשפ"ה

הת' דוב בער זקלס

nhtrwh@gmail.com

תמונות: ויקיפדיה; חב"דפדיה; רבי דרייב; תשורות

שבת ויגש תשי"א

היה זה¹ באחת ממוצאי השבתות של תחילת חורף תשי"א בתקופת טרום קבלת הנשיאות. באמצע תפילת ערבית, נכנס ל- 770 יהודי נכבד, עורך דין במקצועו, שהיה נראה נסער מאוד וביקש לדבר בדחיפות עם הרבי. הוא סיפר לתמימים שנכחו במקום שבתו חלתה אנושות והוא מבטיח סכום של \$10,000 למי שיבטיח לו במפורש את החלמת בתו. לפני כן הוא כבר ביקר אצל אדמו"רים שונים בניו יורק, אך אף אחד לא היה יכול להבטיח לו את הישועה.

התמימים הסבירו לו שאי אפשר לגשת כעת ישירות לרבי, והפנו אותו לרב חודקוב. הרב חודקוב נכנס לרבי, והרבי השיב שהוא יוכל לקבל את היהודי רק למחרת בבוקר. היהודי במר נפשו ניסה להתחנן ולהסביר שמצבה של בתו קריטי, ואי אפשר לחכות עד מחר, אך הוא נענה בשלילה.

למחרת בבוקר התייצב היהודי ב- 770 כשבפיו דבר פלא: בדרך כלל במצבים כמו של בתו, או שהמצב הרפואי של החולה מתדרדר או שהוא משתפר, אך אצל בתו התרחש דבר יוצא דופן ומצבה הרפואי נותר על כנו מאמש ללא תזוזה. כשנכנס ליחידות, אמר לו הרבי: "הנך רואה שמן השמים מחכים לך, והכל תלוי רק בך. אם תקבל על עצמך שלשה עניינים של תומ"צ כמו שמירת (שבת) וכיו"ב אז תבריא הילדה".

היהודי שלא היה שומר תומ"צ, ניסה להמיר את ההחלטות הטובות בתרומת סכום כספי נכבד לאחד ממוסדות הרבי, אך הרבי השיב כי אין מה להתווכח על כך, מאחר שהוא רק שליח למסור לו את הדברים.

לאחר שיצא מהיחידות הורה הרבי למנהלי המוסדות לא לקבל ממנו אף פרוטה, כדי שלא יעלה בדעתו שהוא יכול לצאת ידי חובה בכך. כשראה היהודי שאין לו ברירה הוא נאלץ לקבל על עצמו את ההחלטות הטובות, ואכן לאחר זמן קצר החלימה בתו ויצאה מכלל סכנה.

כאשר האב המאושר רצה לתרום "קידוש" ל- 770, בהכרת הטוב על הנס שהתחולל עם בתו, ביקש הרבי למנוע זאת, כדי שלא יחשוב שבכך יוצא ידי חובת הודאה על הנס. רק כעבור מספר שבועות בשבת פרשת ויגש תשי"א נידב את ה"קידוש" להתוועדות של הרבי. בשיחה שנשא הרבי בהתוועדות זאת התייחס לסיפור הצלת בתו: "יש ביום הש"ק זה שמחה של יהודי שהקב"ה הראה לו נס בנוגע להצלת בתו לאריכות ימים ושנים טובות". בהמשך אמר הרבי "בנוגע למאורע של נס הצלת בת (ועד"ז לידת בת) של יהודי – יש להקדים תחילה שורש הענין של בן ובת למעלה (כידוע שכל הענינים דלמטה נשתלשלו מלמעלה), בעבודת ה'".

כאן התחיל הרבי בביאור יסודי בעניין "בן" ו"בת" על פי חסידות, הרבי סיים את ביאור העניין

בהוראה בעבודת ה': "עפ"ז יש לבאר גם בנוגע לתוכן המאורע דהצללת הבת":

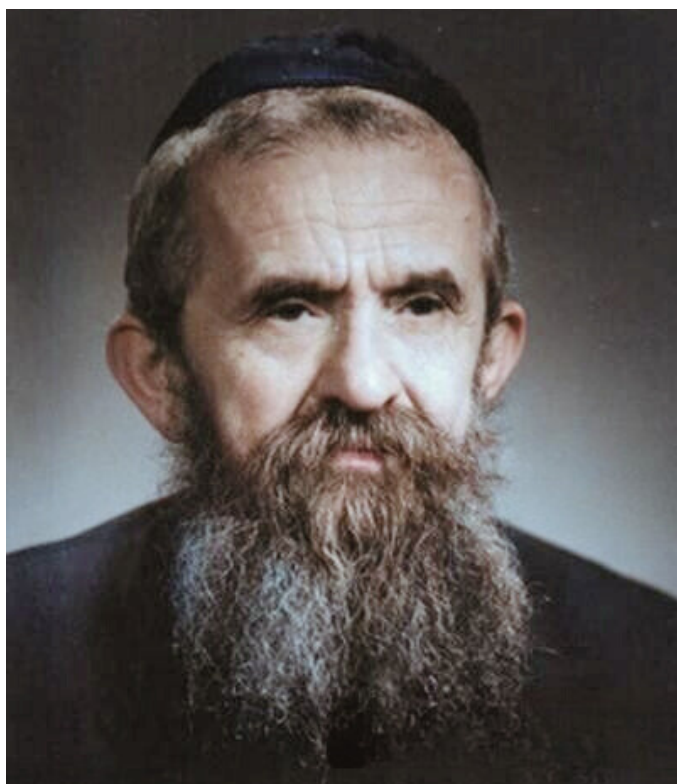
כאשר הקב"ה עושה ליהודי נס בנוגע להצללת בתו, ה"ז הוראה מלמעלה שצריכה להיות אצל העבודה דבחי' בת - ענין הביטול וקבלת עול, ובמילא, יהי' אצלו גם החוזק והתוקף שלא להתפעל מאף א' בכל הקשור לקיום החלטתו לילך בדרך התורה (מבלי הבט על הנהגתו עד עתה), בידעו שזוהי דרך האמת, כולל ובמיוחד - בנוגע להחינוך של בת זו, וכן שאר ילדיו, בדרך התורה והמצוה"².

(1) "ימי בראשית", עמ' 282 - 285; עמ' 325.

(2) תורת מנחם, תשי"א, חלק ב', עמ' 157 - 158.

כ"ד טבת תשי"ב

החסיד ר' בן ציון, (ב'ענצ'ע') שמטוב, שנודע בהתקשרותו המיוחדת לרבינו, כתב פעם לרבי שהוא מעונין שבניו לא ידעו שום דבר חוץ ממצאות הקב"ה וליובאוויטש... הרבי סיפר זאת בהתוועדות של כ"ד טבת תשי"ב ללא הזכרת השם:

ר' בנציון שמטוב

"כותב לי א', שרצונו, שבנו ידע אך ורק אודות מציאותו של הקב"ה, מציאותה של "ליובאוויטש", ותו לא מידי ("מער גארניט")!... וזוהי כל תכליתו. כל שאר הענינים הקיימים בעולם אינם מציאות, כי אם דמיון ("א פארבלענדעניש"), אחיזת עיניים עד שקיימת "שאלה" אם מותר לברך ברכה על כך...

הילד צריך לדעת - כך כותב אלי - אודות מציאותו של הקב"ה, והקב"ה ברא את "ליובאוויטש", וכל שאר העניינים אינם במציאות!

הכרה והרגשה זו - צריכים גם האברכים והבעה"ב לפעול בעצמם. ואדרבה: מכיון שבעל - הבית עסוק בהוויות עוה"ז, בצרכי פרנסתו, וטוען שע"פ שו"ע מחוייב הוא ב"הנהג בהן מנהג דרך ארץ" וצריך להקדיש כו"כ שעות ביום בשביל מסחר, או עניינים אחרים של ל"ט

"עובדין דחול" - עלול הוא לטעות יותר בענין זה. ולכן, צריך הוא לחקוק בלבו פנימה ("איינקריצן ביי זיך אין הארצן") הידיעה וההכרה "אז מער ווי דער אויבערשטער און ליובאוויטש, מער ווי דער אויבערשטער און תורת החסידות, מער ווי דער אויבערשטער און תורה - איז מער גארניט דא!" ואם ישנה איזו מציאות אחרת - אין זה אלא בשביל שעל ידה יתקיים רצון הקב"ה".³

(3 תורת מנחם, תשי"ב, חלק ד', עמ' 255 - 256.

אחרון של פסח תשי"ב

בין פעולותיו של הרב דוד חנוזין ע"ה, רב קהילת חב"ד בפתח תקווה, עליהם נאבק בעמדה תקיפה, היה הקמת מקוואות חב"דים בעירו,⁴ על פי שיטת אדמו"ר הרש"ב - "בור על גבי בור".

בשיחת אחרון של פסח תשי"ב, סיפר הרבי על מכתב שקיבל מ"רב חסידי"- ללא הזכרת שמו⁵ בנוגע למאבקים שהוא מנהל אודות הקמת מקווה בשיטת חב"ד, כשהכוונה היא לרב חנוזין.

קודם לכן, הקדים הרבי לדבר על "פריסאזשנע קשיות פרעגער" (מקשנים מושבעים) שיש להם שאלות על דרכי החסידות, כגון: מדוע החסידים מבזבזים את זמנם על התוועדויות חסידיות, ומאחרים את 'זמן תפילה'. וכך סיפר הרבי:

"בהשגחה פרטית קיבלתי מכתב מרב חסידי, שמתוכנו יש ללמוד הוראה כללית בנוגע לכל הקושיות ששואלים על דרכי החסידים, בדלקמן.

... כתב אלי רב חסידי ע"ד השתדלותו בבניית מקוה בעירו שתהי' כפי תקנת המקווה של אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, אלא, שישנו בעיר רב נוסף, "א עולם'שער", העומד על גביו, שאינו

ר' דוד חנוזין מתעמת על ענייני דת עם חברי עירייה

כזה, ולאחרי כל טענותיו והסברותיו (של הרב החסידי) שמקוה כזה כשרה ומהודרת יותר, אינו מסכים בשום אופן, מבלי להסביר טעם התנגדותו. ובמילא שואל בהמכתב מה עליו לעשות. דרך אגב כותב גם "לימוד זכות" על אותו רב - כנראה בגלל שנמצא כבר זמן ממושך תחת השפעתו... - ע"פ דברי הגמרא במסכת סוכה: "רב אחא ברי' דרבא מהדר אתרי וחד הואיל ונפיק מפומי' דרב כהנא", כלומר, כיון שרב כהנא סובר שאין הכרח

שיהיו "תלתא טרפי בקינא" (הדס ששלשת עליו יוצאין מתוך עוקץ אחד), אלא "אפילו תרי וחד" ("שני עליו בעוקץ אחד ועלה אחד מלמטה") גם כשר, לכן, הי' תלמידו של רב כהנא (רב אחא ברי' דרבא) "מהדר אתרי וחד (אף על גב דתלתא בחד קינא כל שכן דכשר) הואיל ונפיק מפומי' דרב כהנא".

ועפ"ז יש ללמד זכות על אותו רב - מסיים במכתבו - שכנראה רצונו במקוה כזו שראה אצל רבותיו.

... ועד"ז בנוגע לכל השאלות ששואלים על דרכי החסידים: כל השאלות אינם צריכים להיות נוגעים כלל - כיון שיודעים שמדובר אודות דרכי החסידים כפי שראו או שמעו מהרביים.

גם כשנדמה שכשיתנהג באופן אחר יהי' לו יותר טוב, ולדוגמא, שיתפלל תפלה בזמנה, וירויח זמן לעסוק בתלמוד תורה, ועוד ענינים טובים כיו"ב - הרי, "הואיל ונפיק מפומי' דרב כהנא", כיון שיודע שזוהי הנהגת הרביים, אין לו לחפש הידורים, ואדרבה, עליו להדר בהנהגה זו דוקא ("מהדר אתרי וחד")⁶.

(4) מנחם זיגלבוים, "דוד עברי", עמ' 102 - 104.

(5) ראה על כך: "הרב אשכנזי", חלק ב', עמ' 47 - 48.

(6) תורת מנחם, תשי"ב, חלק ה', עמ' 145 - 146.

שבת משות-מסעי תשי"ב

במסגרת "שליחות המל"ח" או כפי שמוכר בשם "מרכז שליחות", היו יוצאים בחורים לעיירות נידחות על מנת לפעול בהם הפצת היהדות. אחד הבחורים שנשלח במסגרת זאת, ר' חיים יוד'ל קרינסקי, לימים אחד מהמזכירים, היה מאוכזב מהשליחות לאחר שחש שלא הצליח לפעול מאומה. פעמיים התייחס לכך הרבי. בפעם הראשונה בשיחת שבת פרשת מטות מסעי תשי"ב, וכעבור שלש שנים בשיחת י"ג תמוז תשט"ו (ראה לקמן). בשיחה זו הזכיר הרבי את מוצאו של ר' יוד'ל מבוסטון - "באסטאניענס...". בהזדמנויות אלו ביאר הרבי שגם אם בצורה ישירה לא ראו הבחורים תוצאות ישירות לפעולותיהם, חזקה על תעמולה שאינה חוזרת ריקם, ובוודאי פעלו עכ"פ בצורה מקיפה:

"ישנם כאלה החושבים שאינם פועלים כלום. אבל, לאמיתתו של דבר, לא זה - אם הם פועלים או לאו - הוא הקובע:

ובהקדם הדין בנוגע לביעור חמץ - שאף אם יבדוק הבדוק ולא ימצא שום חמץ בבדיקתו, אעפ"כ לא בירך לבטלה, שכך המצוה לבדוק החמץ ולחפש אחריו שמא ימצא ממנו מאומה, ואם לא מצא אין בכך כלום, וכבר קיים המצוה כתיקונה".

במה להתפאר – אין לו אמנם. הוא חי' ער כל הלילה, לא למד במשך הלילה ולא ישן, הוא הפך את הבית, ולאחרי כל זה, לא פעל מאומה. אבל, המצוה שהיתה מוטלת עליו – קיים אותה.

ודוגמתו גם בנוגע לבדיקת חמץ ברוחניות: בחור שנוסע וחושב שלא פעל כלום, הוא בילה את זמנו ("ער האט פארבראכט זיין צייט") שלא במקום מושב, אלא אי-שם באמצע הדרך, על "פרשת דרכים", במקום שיכולים לילך בו לצד שמאל ח"ו; התעייף בהוגן, ולאחרי כל זה, לא פעל מאומה. ומה גם שבחזרו מהנסיעה עוד יבואו אליו בטענות, וחבריו ילעגו ממנו – הרי, במה להתפאר – אין לו אמנם, אבל, התפקיד המוטל עליו – עשה הוא, ו"שכר מצוה מצוה" – שע"י קיום המצוה נעשה צוותא וחיבור.

יתר על כן: למרות שהוא חושב שלא פעל מאומה, הרי, נוסף על האמור שהעיקר הוא עצם העשי' הנה, לאמיתתו של דבר, פעל הוא, אלא שהוא בעצמו אינו יודע מכך. כיון שעשה –

ר' חיים יהודה קרינסקי עם חברו ר' יהודה לייב רסקין

בודאי שפעל ("וויבאלד אז ער האט געטאן האט ער געוויס אויפגעטאן"), כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם אביו: חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם. יתר על כן: למרות שהוא חושב שלא פעל מאומה, הרי, נוסף על האמור שהעיקר הוא עצם העשי' הנה, לאמיתתו של דבר, פעל הוא, אלא שהוא בעצמו אינו יודע מכך. כיון שעשה – בודאי שפעל ("וויבאלד אז ער האט געטאן האט ער געוויס אויפגעטאן"), כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם אביו: חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם.

ולדוגמא – אחת הפעולות בזה: נוסף לכך שע"י הליכתו או ריצתו בשליחות מצוה, פעל זיכוכ בהאבן שדרך עלי', וגם טיהר את האויר שבמקום ההוא- אבל, זוהי

פעולה שאינו רואה אותה, וגם לא תרשם כאן למטה בהדין וחשבון ורצונו הוא לפעול בהשליחות ששלחו אותו לקרב לבם של ישראל לאביהם שבשמים – נזכר הוא שגם אביו

הי' נראה כך, ונזכר שאביו צוה לו: בכל יום, בקומד בבוקר, תאמר "מודה אני", ובשכבך לישון, תאמר "שמע ישראל", ובעת מעשה חוזר הוא - יהודי זה שנזכר על אביו - במחשבתו או בדיבורו הפסוק "שמע ישראל" או הנוסח "מודה אני", דבר המביאו לידי התעוררות.

וכן כאשר ילד מגיע הביתה, ומספר שפגש בחור בעל-זקן המוכר "טאקס ענד טיילס"⁷ שרצה "להכניס" ("אריינקן") בידו את החוברת, אבל הוא לא קיבלה - הרי, כאשר הילד מספר זאת לאביו או לאמו, נזכרים הם - בשעת מעשה - אודות הוריהם, ובשעתא חדא וברגעא חדא כו'.

האמת היא שצריך להיות אצלנו "לב נשבר ונדכה" על זה שפעולותיו אינן ניכרות, שכן, אילו זכה, הי' פועל פעולות פנימיות ("פנימיות'דיקע פעולות"), ולא רק פעולות מקיפות ("מקיף'דיקע פעולות"); אבל, לומר שלא פעל מאומה - אין זה נכון, שכן, דבר זה עצמו שראו כיצד בחור בעל-זקן נוסע ממקום למקום כדי לעזור את בני' ליהדות - דבר זה עצמו בודאי פעל, עכ"פ בדרך מקיף"⁸.

(7) חוברת חודשית של שיחות וסיפורים באנגלית שי"ל על ידי המל"ח עבור ילדי ישראל.
(8) תורת מנחם, תשי"ב, חלק ו', עמ' 101 - 103.

שבת חיי שרה תשי"ג

בשנת תשי"ב, במהלך מלחמת קוריאה, גויס לצבא האמריקאי, הבחור ר' אליעזר צבי זאב צירקינד ע"ה, שלימים נמנה על סופרי המלך - סופרי הסת"ם שזכו לבדוק ולהגיה את התפילין והמזוזות של הרבי.

כשהגיע להתייצב במחנה הצבאי, נצטווה על ידי מפקדיו לגזוז את פאותיו וזקנו. צירקינד סירב לכך בכל תוקף, ואז שוב נצטווה על ידי מפקדיו לסירובו ויתמיד בסירובו וישלח לעשר שנות מאסר על אי ציות פקודה.

הוא נשלח להתייצב בפני ה"דזואיש וועלפיר בארד" - ארגון שדאג לטפל בצרכיהם הרוחניים של חיילים היהודיים אך גם שם המשיך בסירובו. הוא והבהיר לרבני הארגון שהוא איננו מתכוון לגלח בשום פנים ואופן, לא את הפאות וגם לא את הזקן, למרות שישנם רבנים המקלים בכך, כחסיד חב"ד הוא נוהג רק על פי פסק הצמח צדק האוסר זאת. הוועדה בחרה להפנות אותו לשלושה רבנים שונים על מנת לשמוע מהם את חוות דעתם, ביניהם נמנו הרבי והרב יוסף אליהו הנקין, מגדולי רבני אמריקה.

הרב הנקין אסר לגלח את הפאות אך התיר לגלח את הזקן, מחמת הסכנה הנשקפת אם יוכרע דינו

לעשר שנות מאסר. כשנכנס ליחידות אצל הרבי, יחד עם נציגים מהארגון, עמד הרבי על דעתו בכל תוקף שאין להתיר את גילוח הזקן - לאחר שצירקינד קיבל על עצמו את פסק הצמח צדק, זה בשבילו בבחינת 'יהרג ואל יעבור' נימק הרבי. לפי אחת הנוסחאות אמר לו הרבי: "יונגערמאן, דאס איז א מלחמה פון אמעריקע אנטקעגן הלכה, און דאס איז יהרג ואל יעבור" [= אברך, זוהי מלחמה של אמריקה מול ההלכה, וזה 'יהרג ואל יעבור'] - מאחר שהמאבק על גילוח הזקן, נראה בעיניי הציבור כמאבק אישי של ארצות הברית בשו"ע, יש לו את הגדר הלכתי של "ערקתא דמסאנא", עליו חל הכלל של "יהרג ואל יעבור" ⁹.

ר' אליעזר צבי צירקינד

ה"דזואיש וועלפיר בארד" לא הצליח להילחם עבור צירקינד, והוא נאלץ לעמוד לבדו על עקרונותיו מול מפקדיו. הוא נשלח לבידוד - שם ניסו בכוח לגלח את פאותיו וזקנו. אחד השומרים בכלא הצבאי ששיתף פעולה בחשאי עם צירקינד יצר קשר עם משפחתו והסיפור התפרסם בעיתונות ועורר רעש תקשורתי גדול. בסופו של מאבק נאלץ הצבא האמריקאי להיכנע לדרישותיו ולאפשר לו לגדל את הזקן והפאות.

בתקופה של המאבק המתקשר, התייחס הרבי לעניין ברמז במהלך התוועדות שבת פרשת חיי שרה תשי"ג:

למרות גודל הירידה, ההסתר וההעלם שבזמן הגלות, כאשר בני ישראל נמצאים תחת הממשלה והשלטון של אוה"ע, ועד כדי כך, שכאשר יהודי נמצא ביניהם מצווים עליו להסיר את ה"צלם אלקים" - בכחם של בני"שלא להתפעל מההעלם וההסתר ולעמוד על עמדם בתכלית השלימות, - וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם אחד מאבותינו הקדושים (אדמו"ר מהר"ש): "רק גופותינו ניתנו בגלות ובשעבוד מלכיות, אבל נשמותינו לא נמסרו לגלות ושעבוד מלכיות".

כתבות בעיתון מסקרות את הסיפור בשעת מעשה

וכמו באברהם, שלא זו בלבד שלמצרים לא היתה שום שליטה עליו, אלא אדרבה, שפעל

חלישות בקליפת מצרים – כך גם בנדו"ד, שכאשר אוה"ע רואים שיהודי עומד בתוקף ואינו נכנע לדרישתם להסיר את ה"צלם אלקים", ה"ז פועל חלישות בהקליפה שלהם.

ויתירה מזה: כשם שאצל אברהם הרי לא זו בלבד שהירידה למצרים לא פעלה גרעון וחלישות, "נחתת וסלקת", אלא אדרבה, שע"ז ניתוסף אצלו עילוי גדול יותר – כן הוא בה"סימן לבנים", שע"י הירידה לגלות ניתוסף אצלם עילוי גדול יותר¹⁰.

לאחר מספר שנים, ביחידות משנת תשכ"ח, התבטא הרבי בפניו: "דו האסט מלחמה געהאט מיט גאנץ אמעריקע און דו האסט געוואונען" [=נלחמת עם כל אמריקה וניצחת]!¹¹

9) נימוק דברי הרבי באריכות הודפס בקונטרס של "ועד הנחות בלה"ק", יצא לאור לש"פ תולדות תשפ"ג – "ראשי פרקים על השטעלונג שלי", עם הוספה בכת"י של הרבי.

10) תורת מנחם, תשי"ג, חלק ז', עמ' 171 – 172.

11) מתוך "תשורה – משמחת הנישואין של שלום משה הכהן ובריינא כהנא – פריינד", כ"ד טבת תשפ"ג, "האיש שנלחם כנגד אמריקה", עמ' 18 – 28, וראה שם באריכות.

פורים תשי"ג

מאורעות פרשת "פורים תשי"ג" ידועים ומפורסמים לכל, על כן לא נרחיב ביריעה זו יתר על המידה, אלא נסקור אותה בקווים קצרים וכלליים:

בכ"ו טבת תשי"ג פורסם בכלי התקשורת של ברית המועצות כי תשעה רופאים, מהם שישה יהודים, נעצרו בחשד להרעלת ראשי השלטון הסובייטי. הפרשייה שנודעה בשם "עלילת הרופאים" הובילה לגל של אנטישמיות ברחבי ברית המועצות – בעקבות זהותם היהודית של מרבית הרופאים. עם פרוץ הפרשייה הודיע סטאלין כי על מנת 'לדאוג' ליהודי ברית המועצות ולהגן עליהם, הם יוגלו למחוז היהודי האוטונומי בבירוביג'ן ולמדינת קזחסטן. תוכנית זאת שהוצגה כטובתם של היהודים נועדה לשים קץ וסוף ליהדות רוסיה.

התוועדות פורים תשי"ג בחצר הרבי, התקיימה בצל הדאגה ליהודי רוסיה לנוכח הפרשייה החדשה, טרם החל הרבי את אמירת המאמר השני בהתוועדות, "על כן קראו לימים האלו", סיפר הרבי: "בתקופת המהפיכה ברוסיה לאחר מפתחו של הקיסר, הורה כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע להחסידיים להשתתף בבחירות שנערכו במדינה. ובהתאם לכך הגיע למקום שבו התקיימו הבחירות גם אחד החסידיים שהי' מופשט לגמרי מהוויות העולם, ולא ידע כלל מה מתרחש

במדינה - שהרי צריך הוא לקיים את ההוראה של הרבי, וכמובן, לאחר הקדמת טבילה במקוה וחגירת אבנט, כראוי לקיום הוראה של הרבי. לאחר שעשה מה שצריך לעשות בשביל הבחירות, כפי שהורו לו חבריו - ראה אנשים עומדים ומכריזים "הו-רה", ועמד גם הוא והכריז: "הו-רע, הו-רע, הו-רע"...

[כל המסובים עמדו והכריזו בהתרגשות: "הו-רע, הו-רע, הו-רע". ומיד לאחר "ז פתח כ"ק אדמו"ר שליט"א ואמר את המאמר]¹².

באותו הלילה בו התקיימה ההתוועדות בברוקלין, בצד אחר של העולם - בעיר הבירה של רוסיה, מוסקבה, פרש סטאלין לנוח על משכבו ממנו לא קם. רק בשעות אחר הצהריים נכנסו שומרי ראשו לחדרו ומצאו את גופתו מוטלת על הרצפה בחוסר הכרה. לאחר מספר ימים קבעו הרופאים את מותו הסופי משבץ.

מותו הפתאומי של סטאלין היווה סיומת לפרשה האיומה, וחודש ימים לאחר מכן פורסם בעיתונות כי הפרשייה הייתה לא יותר מאשר עלילת שווא. הרופאים שוחררו, והאחראים עליה נשפטו ונכלאו.

תמונה שמיוחסת לרגע בו הורה הרבי להכריז "הו - רע" בהתוועדות פורים תשי"ג

בשנת תשנ"א יצא מוגה בקונטרס המאמר "על כן קראו לימים האלו". ב"פתח דבר" שהוגה אף הוא על ידי הרבי נכתב: "המאמר השני" [על כן קראו הימים האלו] שנאמר בהתוועדות דפורים בשנה ההיא, שאמירתו הייתה קשורה - כנראה - עם המאורעות שאירעו בתקופה ההיא עד למפלתו של המושל דמדינה ההיא שהי' צורר ישראל, כפי שהבינו בשעתו מהסיפור שסיפר הרבי - בהקדמה ובסמיכות לאמירת מאמר זה - על דבר הוראת אדמו"ר (הרש"ב) בתקופת המהפיכה לאחר מפלתו של הקיסר".

הסכמתו של הרבי להדפסת הדברים היווה אימות סופי לרחשי ליבם של החסידים על מה שהתחולל באותו הלילה בעת אמירת המאמר.

(12) תורת מנחם, תשי"ג, חלק ח', עמ' 49.

שבת בשלח תשי"ד

לקראת סיום התוועדות שבת פרשת בשלח תשי"ד,¹³ דיבר הרבי על היחס לנושא המופתים בלויבאוויטש, ועל כך שבדורות קודמים לא אחזו מהם כלל, אך בדורנו זה, בשל החושך הכפול ומכופל, יש צורך להראות מופתים.

בהמשך לכך הכריז הרבי שכל מי שצריך להיפקד בבנים - יוולדו לו בנים חסידיים, ושיקראו אותם על שם אדמו"ר הרי"צ, או על שם אדמו"ר הצמח צדק. וכן כל אלה שזקוקים לפרנסה תהיה להם פרנסה בהרחבה, ואלה שיש להם איזו מרה שחורה - יפטרו ממנה.

לאחר מכן הוסיף הרבי ואמר: "שתהיה הפצת המעיינות דתורת החסידות בהצלחה, וכל המוסדות של הרבי יתנהלו בהצלחה, ואלה שמנגדים להמוסדות של הרבי - הנה כיוון שהנהגתו היא "בחסד וברחמים", יקויים בהם "יתמו חטאים ולא חוטאים", ויהיה להם הסוף של אביגדור, שבא לחסידים לבקש משקה...". יתכן לומר שכוונתו של הרבי הייתה לפרשת ניהול מוסדות תורת אמת, שהייתה אז בשיאה. (ראה על כך בפרק "פורים תשט"ו (ב)).

הרבי הוסיף ואמר: "וכמו כן יבטלו כל המניעות להדפסת חסידות - שהרי לולי המניעות היו יכולים להדפיס הרבה יותר - ותהי' הפצת המעיינות חוצה, ויהיו כל הענינים בהצלחה" כאן התייחס הרבי לפרשייה נוספת שהייתה אז - סירובם של חנה גוראריה ובנה בערי לאפשר לרבי גישה לכתבי החסידות שהיו צפונים בספריית אדמו"ר הרי"צ, (ראה על כך בפרק 'שבת וישב תשט"ו).

(13) תורת מנחם, תשי"ד, חלק י"א, עמ' 70 - 71.

ליל א' דחג הפסח תשי"ד

בשנים תשי"ד - תשט"ו דיבר הרבי בחריפות נגד לימודי חול במוסדות הלימוד והצורך בחינוך על טהרת הקודש.

באותה תקופה ישיבת תומכי תמימים בבעדפורד דין, התנהלה במתכונת של ישיבה תיכונית;

בשעות הבוקר למדו לימודי קודש, ובשעות אחר הצהריים לימודי חול. מספר בחורים שלמדו בשעתו בישיבה - ר' מאיר זאייאנץ, ר' עמנואל שוחט, ר' זיסל פיקרסקי ור' זושא פוזנר - החליטו בעקבות דברי הרבי לעשות מעשה קונדס. הם התגנבו בהחבא לספריית לימודי החול של הישיבה והחלו לעשות אנדרלמוסיה במקום, הם אספו את כל הרהיטים והערימו אותם אחד על השני, ותחבו בינם את הספרים.

המעשה חולל מהומה רבתית בשכונה; ומכיון שמספר תושבים ראו בכך המשך ישיר לשיחותיו החריפות של הרבי בנושא חינוך כשר על טהרת הקודש - נגרם לרבי עגמת נפש רבה.

בעקבות הסערה שנוצרה החליט ר' זושא פוזנר, להתוודות בחשאי בפני הרב מרדכי מענטליק - ראש הישיבה, על פרטי המעשה כדי שישמש מעין דמות מגשרת בינם לבין הרבי¹⁴.

בניין ישיבת תומכי תמימים בעדפורד דין

בעקבות האירוע לא הורשו ארבעת הבחורים הנ"ל להשתתף בזמני הלימוד של שעות אחר הצהריים בהם נלמדים לימודי החול. אחד הבחורים החליט לעזוב את הישיבה לגמרי ועבר ללמוד בישיבת "תורה ודעת". בהמשך לכך החליט הרב מענטליק לסלק מהישיבה את אחיו הצעיר של ר' עמנואל שוחט שלמד גם הוא בישיבה ונחשד לשותף בוונדליזם. ר' עמנואל בא בטרוניה לרב מענטליק על ההחלטה להעיף את אחיו, ולקח את האחריות הבלעדית למעשה, למרות זאת סירב הרב מענטליק להחזיר את אחיו לישיבה.

בעקבות הפרשייה, ובעקבות תלונות נוספות שהיו לו נגד ההנהלה, כתב ר' עמנואל לרבי

ר' עמנואל שוחט

מכתב מלא האשמות נגד התנהלות הישיבה ונגד חומרת העונש שהושת עליו. את המכתב סיים ב'איום' כי אם המצב ימשך, הוא יאלץ לעזוב את הישיבה. למחרת קיבל ר' עמנואל טלפון מהרב חודקוב שהודיע לו שמכתב תשובה מפורט מהרבי ישלח אליו בהמשך, אך בינתיים לא יעשה דבר וימשיך כהרגלו, וכן שישפיע על מי שכבר עזב שיחזור. ר' עמנואל מסר את הדברים לאותו בחור שעזב את הישיבה לטובת 'תורה ודעת', והלה אכן מיהר לחזור לישיבה.

לאחר כשבוע הגיע מכתבו של הרבי. במכתב הרבי מבטא את אכזבתו מכך שבמקום לנצל את תכונת המנהיגות שלו לדברים טובים, הוא ניצל אותם להיפך ממש. עוד הוסיף הרבי: למרות שיתכן שהעונש שהוטל עליו אכן חמור יחסית לעונשים שהטילו על אחרים, אך מאחר שהוא זה שהוביל והנהיג את המעשה, לכן נענש בהתאם.

הרבי התייחס גם לאיום בדבר עזיבת הישיבה. הרבי הסביר שהיחס של בחורים לישיבה צריך להיות כעניין פרטי שלהם, כאדם הבונה בית לעצמו, הבחורים מהווים חלק מהותי מענינו של הישיבה, ואם כן מובן עד כמה מושלל הרעיון של עזיבת הישיבה. בסיומו, הרבי מביע תקווה שינצל את כישורנותו, על מנת להוסיף בלימוד התורה ויראת שמים, ולשמש כמודל לחיקוי עבור חבריו.¹⁵

ר' עמנואל היה שבור מאוד מהמכתב, הוא חשב שההנהלה מסרה פרטים לא מדויקים והתיישב לכתוב מכתב נוסף, מפורט יותר מקודמו. במענה למכתבו שוב הבהיר הרבי את החשיבות בהישארות בישיבת תומכי תמימים, שבה קיים סדרי חסידות, וכתב לו תיקון תשובה למעשה: לצום חצאי ימים בתעניות בה"ב שאחרי פסח; ללמוד את אחד עשר הפרקים הראשונים של "דרך חיים"; ולסיים את כל מסכת תענית.¹⁶

מספר שבועות לאחר מכן, בליל ראשון של חג הפסח, תשי"ד, לאחר סיום הסדר בקומה השנייה של 770, החל הרבי באמירת שיחה סמוך לפתח חדרו. בתחילת השיחה דיבר הרבי על חג הפסח באופן כללי, ולאחר מכן החל לדבר על פרשית 'הפוגרום'.

הרבי דיבר על חשיבות הלימוד דוקא בישיבה חסידית, והתייחס אף למוצאו המשפחתי של עמנואל שוחט: "ישנם כאלו שעומדים ומביטים עליי בחיוד, וחושבים שהוא הרי 'יקה', ו'יקה' אינו שייך לכל העניין של חסידות"... הרבי אמר שזה לא נכון, וש"עליהם לדעת שהוא שייך גם שייך לזה"¹⁷.

לאחר מכן התייחס הרבי לגוף המעשה: "יש ענין נעלה יותר – הקשור עם עצם הנשמה, שהיא "חלק אלקה ממעל ממש", שלמעלה לגמרי מהשגה, אפילו מהשגה דקדושה. נשמה זו, שהיא "חלק אלקה ממעל ממש", נמצאת היא בהגוף של כאו"א מישראל", כאן הצביע הרבי על הבחורים שהשתתפו במעשה והיו נוכחים במקום ואמר: "בהגוף של פלוני ובהגוף של פלוני, ובגופם של כל שאר הנוכחים כאן, שאינני יכול להצביע על כאו"א מהם – בכל גופים אלו ישנה נשמה שהיא "חלק אלקה ממעל ממש"

...ואפילו אלה שעשו ענין של שטות כו' – יש בהם נשמה שהיא "חלק אלקה ממעל ממש". ומה שעשו שטות – על כך ניתן להם סדר תיקון תשובה, לצאת מההגבלות שלהם וכו', ועליהם להתחיל בזה תיכף ומיד.

ואף שידוע החילוק בין העבודה דחודש ניסן להעבודה דחודש תשרי, שהעבודה דחודש תשרי היא עבודת התשובה, ואילו העבודה דחודש ניסן היא עבודת השמחה וא"כ לכאורה עבודת התשובה אינה שייכת לזמן זה – מ"מ, כדי שתהי' אצלם ההתקשרות עם הקב"ה כדבעי כבר עתה, עליהם להתחיל בסדר זה כבר עתה.

...ולכן, אלו שניתן להם סדר תשובה – הרי אע"פ שנמצאים בחודש ניסן, צריכים להתחיל בזה תיכף ומיד. אלא, שבנוגע ללימוד "דרך חיים" (שהוא אחד מהענינים שנצטוו לעשות בסדר התשובה הנ"ל) – כיון שלימוד זה מביא לידי קו של מרירות, לא מצאתי עוז בנפשי ("האב איר ניט געהאט די ברייטקייט") לצוות לעשות זאת בחג הפסח ומ"מ, אם ירצו לעשות זאת מעצמם – הרי זה דבר נכון ("א גלייכע זאך"), ותבוא עליהם ברכה, ובודאי ימהר עוד יותר את ההתקשרות שלהם עם הקב"ה, והציאה מההגבלות כו"¹⁸.

לאחר אמירת השיחה החלו החסידים לשיר ולרקוד, ר' עמנואל שנכח אף הוא במקום, עמד בצד ולא הצטרף לריקודים, לפתע ניגש אליו הרבי תוך שהוא לופת אותו בחליפתו וצירף אותו למעגל הרוקדים¹⁹.

(14) בהתוועדות חג הפורים תשי"ד, ר' זושא פוזנר ניגש לרבי על מנת לבקש ברכה רפואה שלימה עבור אמו, הרבי ביקש ממנו שיקרא לבחורים שהיו שותפים במעשה שיבואו להגיד 'לחיים' ושינצלו ויכריזו שיותר לא יחזרו על מעשים כאלו. ר' זושא נאלץ לקרוא לבחורים, כשכליבו הוא מתרעם על הרב מענטליק ש'הלשין' עליהם לרבי, לאחר מכן התבטא בפניו הרב מענטליק

שזאת הייתה "זיעה של מצווה"...

(15) אגרות קודש, כרך ח', אגרת ב'תקנ"א.

(16) אגרות קודש, כרך ח', אגרת ב'תקע"ד.

(17) הקטע הנ"ל לא הודפס בשיחה ב"תורת מנחם" ומובא פה על פי המקורות שבהערה 19.

(18) תורת מנחם, תשי"ד, כרך י"א, עמ' 183 - 185.

(19) המעשה דלעיל מבוסס על פי המקורות הבאים וראה שם פרטים נוספים שלא הוזכרו כאן בפנים: ראיון עם ר' עמנואל שוחט, "ידיד נפש אב הרחמן", גיליון "בצילא דמיהמנותא", א', עמ' 39 - 41; "ומלאה הארץ פארברייגעס", עמ' 374 - 376; "מפי השמועה - לקט סיפורים חסידים", תשורה משמחת הנישואין של משפחת דורון - תשע"ד, עמ' 61 - 62; רשימת דברים שבאריון העורד, יש להעיר שבחלק מהמקורות צוינו פרטים סותרים, וכאן נעשה ניסיון לברור את הבר מהתבן ולהביא את מכלול הפרטים לכדי דבר שלם.

ליל ב' דחג הפסח תשי"ד

בין ניצני השלוחים בדור השביעי, נמנו גם ר' שלמה קרליבך ור' זלמן שכטר. השניים נשלחו עוד בחיי אדמו"ר הרי"צ, לפעול בקרב אוניברסיטאות ברחבי ארצות הברית. לאחר קבלת הנשיאות, נשלח ר' שלמה על ידי הרבי לפעול גם בקרב תלמידי ישיבות - לקרבם לתורת החסידות.

לימים סיפר בראיון שנערך עמו על פעולותיו באוניברסיטת קולומביה, תחת שליחות הרבי²⁰: "כשהתחלתי ללמד באוניברסיטה הייתי תחת השפעתו של הרבי מליובביץ'. מטעמו ארגנתי שיעורי חסידות לתלמידים באוניברסיטאות של ניו יורק. כך הצלחתי לארגן למעלה מאלפיים תלמידים ותלמידות לשיעורי חסידות. פעמיים בחודש שמעו הרצאות. ועד עכשיו יש בחורים ובחורות שיש להם מסירות נפש כתוצאה מכך"²¹, בראיון נוסף מספר המראיין לקוראים על העבודה המאומצת של ר' שלמה בהוראת הרבי: "האדמו"ר מליובביץ' אמר לו: יש לך כח להשפיע, לך בכוח זה. שנתיים וחצי עסק בעבודת השפעה מטעם ליובביץ' בין הנוער היהודי במכללות"²².

למרות ההצלחה המסחררת, ר' שלמה קרליבך וכמוהו ר' זלמן שכטר, סטו לעיתים מהקפדה על שמירת ההלכה והשולחן ערוך, והרשו לעצמם להקל בעת הצורך עבור קירוב והשפעה על בני הנוער האמריקאי. מנימוקים אלו סרב הרב חודקוב לממן להם את הפעילות²³.

בחורף תשי"ד נכנס ר' שלמה ליחידות²⁴ כדי לשטוח את שיטתו. הוא סיפר לרבי שכשהוא מגיע לאירוע של מאה איש, ומבקש שישבו בהפרדה, מיד עוזבים תשעים איש את המקום; וכשהוא אומר שאסור לנשים להשמיע את קולם בשירה - עוזבים עוד תשעה, בשטח נשאר רק בן אדם אחד שמרגיש אידיוט. הרבי הבהיר לו שלמרות כל טענותיו הוא לא יכול לתת לו לפעול תחתיו

ר' שלמה קרליבך (שני משמאל עם כובע מוטה על צידו) בהתוועדות כ"ד טבת תשי"ב

ואם הוא בוחר להמשיך לפעול בדרך שלו אין לו רשות לפעול בשם חב"ד. כך למעשה נפרדה דרכו של ר' שלמה מליובאוויטש²⁵, והוא החל לפעול בעצמאיות²⁶. חברו ר' זלמן שכטר המשיך לפעול תחת שם חב"ד, עד לערך שנת תשכ"ד²⁷.

בשיחת ליל ב' דחג הפסח תשי"ד, זמן קצר לאחר היחידות המדוברת, התייחס הרבי לטענותיו של ר' שלמה ברבים: "דורשים תמיד, שיש לקרב את כולם, מבלי להתחשב במי מדובר. אבל יש לזכור תמיד שלא "לסגת" בעצמו ("מען זאל אַליין ניט אָפטרעטן"), והקירוב שמקרבים את הזולת צריך להיות בלי שום פשרות חס ושלום בתורה ומצוות. וכפתגם הידוע, שכאשר אדם טובע רחמנא לצלן, חייבים להצילו, אבל צריך ליהרר שלא לטבוע בעצמו ח"ו.

וכמדובר פעם בפירוש דברי המשנה "הוי מתלמידיו של אהרן כו' אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" - שיש בזה שתי הוראות: א) יש לקרב את כולם, אפילו "בריות" (כלומר: אלו שאין להם זכות אחרת, מלבד זה שהקב"ה בראם); ב) אופן הקירוב צ"ל "ומקרבן לתורה", לא להתאים את התורה לפי רוח הבריות, חס ושלום, אלא אדרבה, לקרב את הבריות לתורה - "תורה תמימה" בלי שום פשרות, וכן בנוגע למנהגי ישראל, שהרי מנהגי ישראל תורה הם.

ובנוגע לפועל: ישנם הטוענים: בשעה שאני יכול לקרב יהודי ליהדות - למה לי לעשות בזה חשבונות? איותר מעט בענין מחיצות בביהכנ"ס וכדומה, אבל בינתיים יבואו עוד יהודים רבים לביהכנ"ס, ויתקרבו ליהדות.

ועוד טוענים: בשלמא בסביבה של יהודים שומרי תורה ומצוות, אכן יש להדר אפילו ב"קוצו של יו"ד"; אבל כאשר נמצאים במקום שבו ישנה התנגדות לתורה ומצוות, יש לוותר על ה"טפל" כדי לשמור על העיקר. ובכן, למה הדבר דומה? למי שיטען, שבביתו ובשעת שלום עליו ללכת חגור ב"כלי זיין", כי אף שזוהי שעת שלום, מ"מ, בטוח יותר

ללכת חגור ב"כלי זיין". אבל בשעה שיוצא למלחמה – יצא ללא כלי זיין, כי: ראשית, אין רצונו שיכירו שהוא שונא, ושנית, כדי שיוכל לנוע ביתר קלות, כשיהי' צורך בכך. והרי מובן שזהו שטות גדול ומוחלט.

... ובהנוגע לטענה: מה רע בכך ("וועמען אַרט דאָס") אם יוותר על חוט השערה, כיון שע"ז ירויח את העיקר? – שתי תשובות בדבר: א) אפילו הי' זה ודאי, שע"ז תהי' תועלת הכי גדולה בקירוב ישראל לאביהם שבשמים – הרי בנוגע לענינים כאלו נאמר: "אל תהי צדיק הרבה" לא צריך להיות ירא – שמים יותר מהתורה עצמה. כיון שע"פ שו"ע אסור הדבר – לא צריך להיות ירא-שמים יותר מהשו"ע, ואין צורך לדאוג לקירוב יהודים ליהדות יותר מהתורה עצמה דואגת לכך.

ועדיין יכול להמשיך ולטעון: אכן, אינני מחוייב לדאוג עבור יהודים יותר מהתורה עצמה דואגת לכך. אבל מה רע בכך אם כן אדאג? – יש לענות לו שאין זה כך. באמת אין לו רשות לעבור על דברי תורה בשביל ה"יראת שמים" שלו ("צוליב זיין פרומקייט"). ומיהו האומר שהתועלת של קירוב יהודים (שישיג לדעתו בדרך זו) חשובה יותר מהדין בשו"ע.

ב) כל האמור הי' נכון אפילו אם היו יודעים בוודאות שהנהגה מסוג זה מביאה לתועלת חשובה. אבל האמת היא, שמכיון שענין זה אינו ע"פ תורה – ברור שלא יביא שום תועלת, אלא אדרבה – קלקול²⁸.

גם לאחר שעזב את חב"ד, המשיך ר' שלמה לחוש שייך לחב"ד. בראיון שנערך עמו מספר שנים לאחר העזיבה מוזכר הציטוט הבא: "אף על פי שלא נתחנך בשיטת ליובביץ', שכן מוצאו מגרמניה, כבן למשפחת קרליבך הידועה רואה את עצמו ר' שלמה קרליבך כיום כחסיד ליובביץ', בפנימיות נשמתי אני קשור לליובביץ'" אומר הוא²⁹.

20) במהלך הראיון סיפר שהוא פנה אל הרבי ואמר שצריך לפעול בקרב האוניברסיטאות, הרבי השיב שזה נושא עדין וצריך לחשוב על כך, אך ר' שלמה הגיב שיש לו כבר פגישה למחר... וכך התחיל את הפעילות.

21) ש' קרעי, "מורתו בת ה17 של הרב המרקד", גיליון "חירות", 9 בספטמבר 1960 (תש"כ), עמ' 4.

22) יעקב אדלשטיין, "הרב המרקד - ר' שלמה קרליבך", גיליון "הצופה", 18 באוגוסט 1961 (תשכ"א), עמ' 6.

23) נתן אופיר (אופנברג), "הרב שלמה קרליבך: חייו משנתו והשפעתו", עמ' 52 ובהערה 45 שם.

24) היחידות על פי ראיון שנערך עמו בערוץ 7.

25) יש להעיר ששמו מוזכר בדו"ח מהאסיפה הראשונה של צא"ח המרכזית בניו יורק מט"ז אייר תשט"ו, אך בדו"חות הבאים שמו כבר אינו מוזכר.

26) יש לציין שבראיון שנערך עמו עם ש' קרעי (ראה לעיל) טען כי עזב את השליחות תחת הרבי בעקבות חוסר מימון כספי, אך הרבי עצמו "לא היה נגד" סטייתו מהשולחן ערוך. כמוכן שהדברים אינם נכונים כמובא בפנים על פי ראיונות שנערכו עמו ועל

פי דברי הרבי בעצמו בשיחה.

27) מתוך דו"ח של ר' בערל בוימגרטן להנהלת צאנז"ח משנת תשכ"ב: "זלמן שעכטער מוויניפעג, הי' שם פרעזידענט ראביי למשך 10 יום, טרם שהגענו שם, ואמר שם, שהנהו שליח מיוחד מכ"ק אדמו"ר שליט"א, ומ"מ, בעניני צניעות וכו', לא התנהג כשליח מיוחד. ורבים שם, שאלו עליו, האמנם היה שליח מיוחד, והאם כ"ק אדמו"ר שליט"א מאשר את כל הנהגתם הפרטית של שלוחיו, והי' קשה במאד לענות על שא' זו, והי' מצוה לפעול עליו א' מהשנים, או שיתנהג כראוי וכנכון, או שלא יגיד ששליח הנהו" – "המשלח והשליח" – תשורה משמחת הנישואין של משפחת בויטנר, עמ' 210.

28) תורת מנחם, תשי"ד, חלק י"א, עמ' 189 – 191.

29) יעקב אדלשטיין, שם.

ב' דחג השבועות תשי"ד

תחת הסיסמה "אמריקה איז ניט אנדערש" ("אמריקה אינה שונה"), החל לפעול אדמו"ר הריי"צ בקרב יהודי ארצות הברית, הן בקרב היהודים חופשיים והן בקרב ה'בני תורה'. באותה תקופה היו שני דרכים לקבל פטור מהצבא: דרך ועדת רבנים המעידה כי הבחור לומד סמיכה לרבנות, או מסיבות רפואיות.

ועד הרבנים באותם ימים הורכב מרבנים מודרניים וקלי דעת, שהערימו קשיים על בחורי הישיבות לקבלת הפטור; לעומת צעירים מסמינריונים מודרניים – להם ניתן הפטור בקלות.

ר' מאיר גרינברג

משכך, העדיפו שני תמימים – ר' בערל בוימגרטן ור' יצחק דוד גרונר – שבקשו לעשות "פטור" מהגיוס לצבא האמריקאי לפעול באמצעות האפשרות השניה. לשם כך הם הציגו את עצמם כבעלי הפרעה נפשית וכך ניתן להם הפטור משירות צבאי.

אדמו"ר הריי"צ לא אהב את העובדה שתלמידי התמימים נאלצים להעמיד את עצמם במצב מביש של חוסר כבוד על מנת לקבל 'פטור' רק מפני שוועדת הרבנים מורכבת מרבנים שיראת שמים לא חדורה בהם³⁰.

בהתוועדות חג השבועות תש"ד דיבר על כך אדמו"ר הריי"צ ואמר:

"זוהי גזירה מן השמים: אמריקה מוכרחה להיות מקום תורה. "אנן פועלי דיממא אנן", מוכרחים אנו להאיר את

היום, מבלי להתחשב בגזירות שעל בני תורה ובמניעות ועיכובים.

...אני תובע ובכוחי לתבוע, את כל בני הישיבות ללמוד תורה ביראת שמים, תורה בלי פשרות. יש לדעת שעם בויז לא מנקים, צריכה להיות תורה תמימה"³¹.

בשעת ההתוועדות קרא אדמו"ר הריי"צ לשלושה תמימים: ר' מאיר גרינברג, ר' מנחם מענדל פלדמן ור' בערל בוימגרטן, ומינה אותם ל'בית דין' והורה להם: "אם ערבת לרעד", רעד זה הקב"ה, אם אתה רוצה להמתיק את הקב"ה – "נוקשת באמרי פיד תקעת לזר כפיד גו". עליכם ללמוד דין ערב בשולחן ערוך חושן – משפט.

עליכם לערוך אסיפות בכל הישיבות הכשרות ולהשתדל שיהיו נוכחים בהן כל התלמידים, ולומר להם מה שדובר לעיל: ברור הדבר וכו' וכו' והעצה היא ג' עניינים: (א) תורה עם יראת שמים, ללמוד כל יום 15 רגעים חסידות או מוסר, (ב) הנהגה על פי תורה, מה שהם מוכרחים ללמוד לימודי חול יהיה זה הכלל על פי תורה וכל ההנהגה תהיה על פי תורה, (ג) לכל אחד שתהיה קבוצה ללמוד אתם".³² ברשימה נוספת מובא שאדמו"ר הריי"צ התבטא בפניהם שהם הערבים והשלושים שלו ללכת ולכבות את האש שבוערת בחוץ.

ר' מנחם מענדל פלדמן

לאחר ההתוועדות קרא אדמו"ר הריי"צ לשלושת התמימים לחדר היחידות והביע את כאבו ממצבם הרוחני הירוד של בחורי הישיבות באמריקה – הנובע מחוסר לימוד ענייני מוסר וחסידות המעוררים ליראת שמים.

אדמו"ר הריי"צ ביקש שיאספו את כל בחורי הישיבות וייסעו כולם יחדיו לוושינגטון על מנת לתבוע שבראש וועדת הרבנים ימונו רבנים יראי שמים, צעד כזה, הוסיף הרבי, יוביל לקידום התודעה כי "בן תורה" הוא שם נרדף לבחור ירא שמים.

אדמו"ר הריי"צ סיים באמירה: "ברשות מנהליהם וראשי ישיבותיהם, דאגו להעלות דאגו להעלות את הרמה של בני התורה". השלושה החלו לפעול מיד במרץ ומידי ערב שבת הם היו נכנסים ליחידות לדיווח על התקדמות בפעולותיהם ולקבל הוראות להמשך. כך נמשך הדבר במשך מספר שבועות.³³

ר' בערל בוימגרשן

לאחר תקופה קצרה, אחד ממנהיגי יהדות ארצות הברית, שהדבר לא מצא חן בעיניו החליט להתערב בעניין. הוא קרא לחברי ה'בית דין' ואמר שהוא 'מסכים' לקחת את כל הענין על כתפיו. ביחידות הקרובה אדמו"ר הריי"צ דחה הצעה זאת מכל וכל: "מ'טאר דאס דורך עם ניט מאכין, מ'ווים ניט וואס ער קען דערפירן" [אסור לעשות את העניינים באמצעותו, שכן אין יודעים לאן הוא מסוגל להוביל], והוסיף עוד מספר ביטויים חריפים כנגד האיש³⁴.

כחלוף הזמן נחלש העניין ורק אחד מה'בית דין' המשיך לפעול בכל השטורעם במילוי השליחות. עשר שנים לאחר מכן, במהלך התוועדות ב' דחג השבועות תשי"ד התייחס לכך הרבי, היה זה לאחר שיחה שעסקה במעלת יהודים פשוטים:

"את מעלתם של "אנשים פשוטים" דוקא - ראו במוחש: באותה התוועדות - שבועות תש"ד - בחר כ"ק מו"ח אדמו"ר ג' אנשים, ואמר שממנה אותם לשלוחים, כדי לקרב בחורים מ"עולם'שע ישיבות" לתורת החסידות. וביאר אז כ"ק מו"ח אדמו"ר: "אם ערבת לרעד תקעת לזר כפיד גו" "רעד" - קאי על הקב"ה, ו"ערבת לרעד" פירוש - לגרום ערבות ונעימות להקב"ה ("מאכן זיס דעם אויבערשטן"). וזהו "אם ערבת לרעד" - אם ברצונך לגרום ערבות ונעימות להקב"ה - "תקעת לזר כפיד", הושט ירך ("שטעק ארויס דיין האנט") ל"זר", כדי לקרבו - "זר" אין פירושו דוקא שהוא "זר" בכל הענינים; אלא כשם שכאו"א מישראל, אפילו ת"ח גדול, הוא "זר" לעניני כהונה - כך יתכן שיהיו אנשים שהם גדולים בנגלה, אבל מכיון שלא למדו חסידות - נקראים הם "זרים" לענין זה.

והנה, אותם ג' אברכים שבחר כ"ק מו"ח אדמו"ר - היו שייכים לג' סוגים שונים: א' מהם - למדן גדול, א' - בינוני, וא' - איש פשוט. ועד"ז היתה התחלקות ביניהם בנוגע לתורת החסידות: א' - הי' משכיל גדול בחסידות, א' - בינוני, וא' - קטן מהם.

ובפועל – הרי ב' הלמדנים והמשכילים, הגדול והאמצעי, התחילו אח"כ לעסוק בעניניהם הפרטיים: בעניני גשמיות עזה"ז, או אפילו בעניני עזה"ב, ולא פעלו בענין שליחותם. ודוקא הפשוט מביניהם – אמנם אין הוא למדן או משכיל גדול כמותם, וגם פרנסה אין לו...

ואעפ"כ עוסק הוא עד היום הזה – ובודאי ימשיך לעסוק – בשליחות שהטיל עליו כ"ק מו"ח אדמו"ר.

מאותה התוועדות עברו כבר עשר שנים – שנחשבות לספירה אחת, שהרי "ימי שנותינו בהם שבעים שנה", כנגד ז' המדות, דהיינו שבכל עשר שנים צריך לברר מדה אחת, ונמצא שכל עשר שנים הן כנגד ספירה אחת. ולאחרי שעברו עשר שנים (ספירה שלימה) מהתוועדות הנ"ל – רואים כבר עתה את הפירות שפעל אותו יהודי.

ובעשר שנים אלו גופא – הרי זה כבר ארבע שנים לאחר הסתלקות כ"ק מו"ח אדמו"ר, – האמת היא, כפי שמבואר באגה"ק שלאחר ההסתלקות "אשתכח יתיר", כיון שגם בחיים חיותו בעלמא דין חיו הם "חיים רוחניים שהם אמונה יראה ואהבה", אלא ש"בהיות הצדיק חי על פני האדמה היו שלשה מדות אלו בתוך כלי ולבוש שלהם בבחי' מקום גשמי שהיא בחי' נפש הקשורה בגופו", משא"כ לאחר ההסתלקות. אלא שזהו אליבא דאמת, אבל לעינינו הרי זה ענין של הסתלקות – ואעפ"כ, גם ארבע שנים לאחר ההסתלקות, מוסיף הוא לעסוק בשליחותו של הרבי, וכיון ש"שלוחו של אדם כמותו" הרי בכל מקום שאליו הוא הולך, הולך עמו הרבי.

ונמצא, שבענין זה נתגלתה במוחש מעלתם של אנשים פשוטים. וכיון ש"אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, ו"צדיקים דומים לבוראם" – הרי בודאי ישלם לו הרבי על כך שהוא מבצע את שליחותו.

הרבי הוא "השקעה בטוחה" ("דער רבי איז א בטוח")... ובודאי ימלא את כל הצריך לו. והיינו, שע"י התעסקותו בהענין ד"תקעת לזר כפיד" – ימשיך שלום בפמליא של מעלה, ובדרך ממילא (ובעיקר) גם בפמליא של מטה, בנוגע לפרנסה בהרחבה, וכל הדרוש לו³⁵.

30 ספר השיחות תש"ד (יידיש), עמ' 152 – 153 (לה"ק: עמ' קל"ט).

31 שם, (יידיש), עמ' 138 – 139 (לה"ק: עמ' קכ"ז).

32 שם, (יידיש), עמ' 139 (לה"ק: עמ' קכ"ח).

33 תדפיס מהספר "השליח והמשלח" – תשורה משמחת הנישואין של משפחת קסטל, "פרק ט' – הבית דין של הרבי הריי"ז, עמ' 81 – 93, תשפ"ד.

שמחת תורה תשט"ז

בסיפור דלהלן אין תח"י מספיק פרטים על מנת לספק תמונה מלאה. אודה מאוד למי שיש בידו עוד שבירי מידע ויוכל לשלוח לכתובת המייל שמופיעה בתחילת הקובץ וזכות הרבים תבוא על ידו.

זוג צעיר ממשפחת חסידי חב"ד התנהג לא באופן הראוי לרצון הרבי על מנת למצוא חן בעיני שכניו. הרבי ניסה לפעול עליהם בדרכים שונות אך ללא הועיל. באחת הלילות התגלה אל האברך אדמו"ר הריי"צ בחלום והזהיר אותו על כך, אך גם זה לא עזר. בהתוועדות שמחת תורה תשט"ז דיבר הרבי על כך בנוכחותו של אותו חסיד:

"פעם סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר: החסיד ר' זלמן זלֵאטאָפּאָלסקי, שהי' חסיד של כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע, השתוקק מאד לראות את אדמו"ר מוהר"ש לאחר הסתלקותו, והתייעץ בענין זה עם כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע. ואכן, לאחר כמה וכמה ענינים והכנות רבות שהורה לו כ"ק אדמו"ר נ"ע (ואחת מהן - לישון כשהוא חגור באבנט) - בא אליו אדמו"ר מוהר"ש בחלום.

זהו סיפור שאירע עם חסיד מהדורות הקודמים ("אן אַלטן חסיד"). והנה, עתה מתרחש סיפור עם אברך צעיר, שמתנהג שלא כדבעי באיזה ענין. הרבי מסר כו', ודברו עמו על כך - וללא הועיל, עד שהרבי עצמו בא אליו בחלום. ואעפ"כ, במקום שדבר זה יגרום לו להשפיע גם על זולתו - הרי גם הוא עצמו...

יתבונן אותו אברך עד כמה התייגעו חסידים במשך שנים כדי לזכות לראות את הרבי, ואילו הוא - מושך את הרבי אליו, לתוך הבוץ שבו הוא שקוע ("ער שלעפּט דעם רבי'ן צו זיד, אין זיין בלאָטע וואו ער געפינט זיד")...

אילו זכה, הרי זכות זו של ראיית פני הרבי שהיתה בידו - היתה נעשית באופן אחר; אבל עתה בא אליו הרבי כדי לדבר עמו אודות ענין פחות, ובסופו של דבר...

כבר דובר לעיל (סי"ח) אודות המשל"מ "כובעז" ובכלל, ידוע הפתגם שאין אדם מרמה אלא את עצמו, ואין זה "קונץ" לרמות שוטה!...³⁶

החסיד הבין שדברי הרבי מכוונים כלפיו, ולאחר החג כתב על כך לרבי. הרבי השיב לו במכתב הבא: "הגיעני מכתבו והפ"נ ונתעכב המענה מפני הטרדות שנתוספו מפני קדושת המועד, וכבקשתו אקרא הפ"נ על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

ובהנוגע להנ"ל וגם תוכן מכתבו, הנה צריך הי' להסביר לזוגתו תחי' וכן לעצמו שסו"ס אי אפשר להיות פוסח על שתי הסעיפים, וצריך להחליט אם מתנהגים כפי וכדי שישאו חן בעיני השכנות וכיו"ב, או שרוצים לסדר ביתם באופן שישאו חן בעיני כ"ק מו"ח אדמו"ר אשר על הציון שלו נקראים הפ"נ, וכבר ידוע פתגם כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע הובא במכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר, דו ווילסט אז השי"ת זאל מיד יע פאלגען און דו ווילסט מיד ניט פאלגען, והאריכות אך למותר.

כי ממ"נ אם יש רצון להבין הדבר הפשוט - גם הנ"ל מספיק, ואם אין הרצון להבין לא תועיל האריכות.

וכמו שכתבתי לאחד, הנה המענה לאו אנא כתבי אלא כו' והדבר תלוי בהאשה, הרי פסקו רז"ל שדברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, ולולא היו הנשים מרגישים החלישות שבעמדת בעליהן הרי מכבר שלא לבד שלא היו מנגדים לדבר הרצוי וטוב, אלא שעוד היו מסייעים בזה. אחת נהניתי ממה שכנראה ממכתבו כלל הוא את עצמו בתוכן השיחה שדברתי אודות מי שנראה אליו בחלום וכו', ויה"ר שתבוא התעוררות נקודת-התמים שבו לשינוי בפועל וידוע פסק רז"ל אשר אשתו כגופו דמיה. בברכה" ³⁷.

36) תורת מנחם, תשט"ו, חלק י"ג, עמ' 76 - 77.
37) אגרות קודש, כרך י', אגרת ג'ב, עמ' ל"ט.

שבת וישב תשט"ו

לאחר הסתלקות כ"ק אדמו"ר הריי"צ בי' שבט תש"י, חפצו מרת ח. ג. ובנה ב., לחלוק את ספריית אדמו"ר הריי"צ, שכללה חפצי ערך רבים, בינם לבין הרבי. הרבי סירב לכך בכל תוקף בטענה שהספרייה איננה רכוש פרטי אלא שייכת לכלל חסידות חב"ד ³⁸. בשל כך נשארה הספרייה נעולה בידי חנה גוראריה, שהחזיקה במפתחות, ומי שניהל אותה היה הספרן ר' חיים ליברמן. לרבי לא הייתה גישה אל הספרים והדבר מנע מהרבי מלהדפיס כתבי חסידות שהיו מוחזקים בה. הרבי התייחס לעובדה מצערת זאת מספר פעמים בשיחות קודשו (ראה בפרק "שבת בשלח תשי"ד"). בהתוועדות שבת פרשת וישב תשט"ו, התייחס הרבי לכך בכאב - לאחר שדיבר על כתבי חסידות שהוכנו לדפוס ממקור אחר: "בנוגע להכתבים הנמצאים כאן - לא עלה

בידי לפעול כו' ("האב איך זיך ניט געקאנט איינקערן"), ובערב ר"ה מסרתי זאת אל כ"ק מו"ח אדמו"ר, שיעשה בהם כרצונו ("וואס ער וויל און ווי ער וויל")... ובינתיים – התחלתי לחפש ממקום אחר, ואלו הם הנמצאים עתה בדפוס³⁹.

הדבר נמשך כך עד למשפט הספרים בתשמ"ז; לאחר שהשופט פסק "דין נצח" באופן רשמי, אוחדה ספרייתו של אדמו"ר הרי"צ עם ספרייתו הפרטית של הרבי וניתן היה להוריד לדפוס כת"י רבים שלא שזפתם עין⁴⁰.

38) להעיר מהר"ד במהלך משפט הספרים: "בקשר לטענתם שהסתפקו בבית רבי כמה שנים לאחר תש"י, בקשר לעשות חלוקה, ומזה רצו להוכיח שכביכול רצו לעשות חלוקה, ענה להם העו"ד לואין: "לנו לא היה שום ספק שזה שייך להרבי ושאי אפשר לעשות חלוקה, מי הסתפק? אתה הסתפקתם! באם הייתם תובעים חלוקה – היינו מוכיחים לכם אז שאינכם זכאים ואינכם שייכים לזה! ואם כן למה אתם משקרים!!!" (מתוך יומן ר' מרדכי מישולובין, י"א אדר א' תשמ"ו).

39) תורת מנחם, תשט"ו, חלק י"ג, עמ' 177.

40) "הרב אשכנזי", חלק ב', עמ' 257.

פורים תשט"ז [א]

ה"מרכז לענייני חינוך" – הגוף הרשמי של חסידות חב"ד לניהול הפצת המעיינות, היה בראשית שנות היודים רק בחיתוליו, והעסיק תחתיו עובדים בשכר מועט ביותר – בסך ארבע דולר לשעה בלבד. אשתו של אחד העובדים הגיעה ממשפחה עשירה ומכבודת, והעדיפה לראות את בעלה – שהיה יהודי חסידי, בעל כשרונות מבורכים, ועבד במל"ח בהוראת הרבי – מתפרנס בעבודה שמניבה הכנסה מכובדת יותר, ולכן הייתה מציקה לו רבות בשל כך.

במהלך התוועדות פורים תשט"ז, הציע הרבי ש"אלה שמסכימים לקבל על עצמם שהקב"ה יתן להם עשירות בהפלגה, ולא איכפת להם שיצטרכו להתייגע במלחמה עם היצה"ר שלא יכשיל אותם – יגביהו את ידם הימנית בלבב שלם".

אותו חסיד שנכח בהתוועדות, העדיף להימנע מלהרים את ידו, וכמוהו גם רבים, רק בודדים הרימו את ידם, והללו זכו אכן להתברך בעשירות מופלגה.

לאחר שהרבי נוכח שרק אחדים לקחו את העניין ברצינות, הפטיר מתוך אכזבה: "ולאחרי כן באים ("מ'קומט צילויפן") ומתאוננים היתכן שענין פלוני אינו באופן כך וכך וכו'; ואילו כשמגיע "עת רצון" – פראוועט מען חב"ד'סקע שטותים..."

(ואח"כ הוסיף ואמר:) בכל הענינים של מסחר – מכניסים את עצמם אפילו על הספק וספק ספיקא; ואילו עתה, כשנמצאים יותר ממנין של יהודים, בלי עין הרע, ועומדים ב"עת רצון" ומה גם שה"בעל – הבית'טעם" (הנשים) נמצאות בריחוק מקום, כך ששאלת הפרנסה אינה מבלבלת כל כך, ובמילא "כאפט מען זיך אַמאַל אַרויס" עם רעיון הקשור אך ורק עם הקב"ה בעצמו...

הנה רק בגלל שאין זה לפי כבודו להגבי' את ידו, כדאי לו לקחת סיכון שלא להגבי' את ידו, ולהחמיץ את ההזדמנות, אך ורק כדי שיחשב "בעל מוחין" ... – ובכך, מה יכולני עוד לעשות?!...!"⁴¹.

יודעי דבר ראו את מילותיו הקדושות של הרבי מכוונות כלפי אותו חסיד⁴², שסבל מאשתו רבות (ולכך רמז הרבי: "ומה גם שהבעל – הבית'טעם נמצאות בריחוק מקום, כך ששאלת הפרנסה אינה מבלבלת כל כך"), והרבי רצה לתת לו הזדמנות – "עת רצון" – להיפטר מבעיית ה"פרנסה", אך הלה בשם "חב"ד'סקע שטותים" פספס זאת...

יש לציין כי זאת לא הייתה ההזדמנות היחידה בה ניסה הרבי לתת לאותו חסיד "עת רצון" להיפטר מבעיית הפרנסה, אך הוא החמיץ את ההזדמנות. בהמשך, מצבו הכלכלי התדרדר והוא אף נאלץ לעזוב את ניו יורק.⁴³

(41) תורת מנחם, תשט"ו, חלק י"ג, עמ' 317 – 318.
 (42) עם זאת, יש לציין את המובא בשיחה: "א' המסובים (מאלה שלא הגביהו את ידיהם) ניסה להצטדק בו', ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: אינני מדבר אודות איש פרטי" (הערה 126).
 (43) "חסידישע פערעלאך" סיפורים ופנינים מהתוועדויות של ר' שלמה הכהן זרחי שיחי' – "תשורה" משמחת הנישואין של משפחת ברנהאק – שנו, עמ' 54 – 55.

פורים תשט"ז (ב)

אחת מהפרשיות שהסבו לרבי עוגמת נפש רבה, בשנים הראשונות לנשיאות, היתה פרשת ניהול ישיבת "תורת אמת". בפרק דלהלן נסקור בקצרה את השתלשלות הדברים כפי שמשתקף ממכתביו הרבים של הרבי בנושא, ועל פי אחת משיחות הקודש שנשא הרבי לעיני הציבור באותם ימים.⁴⁴

ישיבת "תורת אמת" הוקמה לראשונה על ידי החסיד ר' שלמה זלמן האוולין בשנת תרע"ב בחברון, בהוראת כ"ק אדמו"ר הרש"ב. בעקבות מלחמת עולם הראשונה בשנת תרע"ד, נסגרה הישיבה, ולאחר שבע שנים, בשנת תרפ"א, בהוראת כ"ק אדמו"ר הריי"צ הוקמה שוב על ידי הרש"ז בירושלים.

המבנים שנתרמו לטובת הישיבה נרשמו כנכס פרטי של הרש"ז. אדמו"ר הריי"צ, שחשש מפני השתלטות של גורמים שונים על הישיבה, שלח מכתב להרש"ז בו ביקש ממנו להעביר את הישיבה על שמו של אדמו"ר הריי"צ, ולשלוח מכתב חתום בעדים שהפעולה אכן נעשתה. הרש"ז אמנם שלח את המכתב, אך לפועל העברת הנכס התמהמהה מפני קרובי משפחתו שמנעו ממנו לעשות זאת. הרש"ז נפטר בט"ז ניסן תרצ"ו, וניהול הישיבה הועבר לידי אחד מבני משפחתו.

אותו קרוב ניהל את הישיבה בצורה כושלת; הוא הכתיר את עצמו כמנהל הבלעדי של הישיבה ואת הכסף שגייס לטובת הישיבה - שלשל לכיסו הפרטי.

בעקבות מעלליו של האיש, מיהר אדמו"ר הריי"צ לשלוח מכתב לר' אלטער שימחוביץ', משפיע הישיבה, להודיע את מעמדה של הישיבה: "אשר היא תחת הנהגתי, ומעתה אין כל רשות למי שהוא מבלעדי להשתמש בשם תורת אמת, ונתתי זמן להודיע זאת ברבים עד ט"ו אלול הבע"ל ובאם לאו אודיע אני ברבים מזה, וכן כתבתי ל... שי' על ידי הרב שיל"א שליט"א"⁴⁵.

אותו אדם שלא חת מאיש, המשיך במעשיו הנלוזים, ואדמו"ר הריי"צ נאלץ למנות וועדת ביקורת שתפקח על מעשיו. הוועדה הגיעה למסקנה שהאיש לא יכול לנהל לבדו את הישיבה והחליטה למנות את ר' משה גוראריה, כמפקח מעליו.

בשנת תשי"ב נסע אותו האיש לחצר בית רבינו. ביחידות אצל הרבי, דרש ממנו הרבי למנות וועדה שתפקח על כל הנעשה בישיבה; כל הכספים יועברו רק דרכה, ומבלעדי הוועדה אין לו רשות לעשות דבר.

האיש התעלם מההוראה המפורשת של הרבי, ובצאתו מהיחידות הדפיס בבית הדפוס המקומי אלפי חוברות על ישיבת תורת אמת, בהם מתנוסס שמו כמנהל הישיבה, בצירוף כתובת לקבלת תרומות. לאחר שהתגלה הדבר מיהר לברוח מארצות הברית, כשהוא משאיר על הרבי את החוב של תשלום החוברות בבית הדפוס. בדרך הספיק לעצור בפריז ולהתרים את קהילת אנ"ש המקומית עבור ישיבת תורת אמת...

במכתב שנכתב על ידי אחד החסידים בתאריך כ"ו סיוון תשי"ב הוא מדווח: "בקשר עם זה שהרב ... נתעלם מן העין. . כל משך שהותו של הרב ... בפה לא התחשב כלל ולא שמץ מנהו עם הוראות והחלטות לפועל של הועד שנתמנה מטעם כ"ק אדמו"ר שליט"א נשיא הישיבה תו"א באה"ק ת"ו ... עשה מעשים על דעת עצמו ...".

הרבי דרש לפטר אותו מניהול הישיבה, ולמנות את ר' שמעון גליצנשטיין, מזכיר הישיבה יחד עם ר' משה גוראריה כמנהלי הישיבה. מנגד טען האיש כי השניים מעלו בכספים שנתרמו לטובת הישיבה, והעבירום לכיסם הפרטי. הרבי דרש לבדוק את הנושא ולעייין בפנקסי הישיבה⁴⁶.

בשנת תשי"ג שהה האיש שוב בחצר הרבי, ובי"ג ניסן נכנס ליחידות. לפני כניסתו ביקש הרבי משני חסידים, ר' שמואל לוויטין ור' חיים מרדכי אייזיק חודקוב, להסתתר בבית הכיסא שבחדרו, על מנת שיוכלו לצתת לשיחה במלואה.

ביחידות סתר הרבי את טענותיו של האיש מכל וכל; הרבי אמר לו שהוא קיבל עדות נאמנה שהרב גליצנשטיין והרב גוראריה לא מעלו מעולם. כשטען על הרב מאיר אשכנזי - שהיה מעורב בפרשייה - כי הוא שקרן, הגיב כלפיו הרבי בחריפות: "כשאומרים על רב שהוא שקרן - נופלות השיניים מהפה!", ואכן כך היה⁴⁷...

שני החסידים שציתתו לשיחה כתבו למחרת אל הנהלת ישיבת תורת אמת תיעוד מהנעשה: "אנו החתומים מטה עמדנו אור לי"ד ניסן שנה זו, בהיכל כ"ק אדמו"ר שליט"א, ושמענו מה שאמר כ"ק אדמו"ר שליט"א ל... שהיה נוכח באותו מעמד, אשר כ"ק אדמו"ר שליט"א קיבל כתב עדות נאמנת, שמעידים שראו את הפנקסים, ונוכחו לדעת ברור בהמה, שהסכומים מתשרי תשי"א ועד (בכלל) טבת תשי"ב, הן מהר"ש שיחי' [ר' שמעון גליצנשטיין] והן מהר"מ שיחי' [ר' משה גוראריה], הגיעו לתורת אמת, והכול שריר וקיים".

במשך תקופת שהותו אצל הרבי, התייחס אליו הרבי כלפי חוץ בחיבות. כך כתב בשעתו ר' יואל כהן: "... היה ונמצא עכשיו אצל כ"ק שליט"א, ומעניין ביותר הנהגת כ"ק שליט"א עמו, אשר אחרי כל מעשיו, הנה בחיצוניות כ"ק שליט"א מקרב אותו, בעת ההתוועדות פלעגט ער שטיין אייבן אן לעבן רבי'ן [הוא תמיד עומד לצד הרבי], בשבועות אמר לו בחשאי: אז איר זייט ברוגז אויף מיר, איזו ואס איז דאס נוגע צום אויבערשטן [זה שאתה בברוגז עלי, מה זה נוגע להקב"ה]?"⁴⁸.

היה זה כנראה לאחר שהאיש הבטיח לרבי ביחידות, שיסתובב בין ריכוזי אנ"ש על מנת להתרים כסף ולכסות את החובות שיצר לישיבה. אך בפועל הפר את ההבטחה לרבי ולא עמד בהתחייבותו וברח לארץ.

במכתב לר' שלמה יוסף זווין מתאר הרבי את הנהגתו המשונה: "בהנוגע ל... הנה נפלאתי על דרכיו המשונים וכו'. וה"ה גם בסיום שהותו כאן, הנה גם בזה התנהג באופן מוזר לגמרי (לדוגמא אחר שאמר לי בחדרי - שמסכים לנסוע לאיזה עיירות למשך איזה שבועות, בכדי לסלק, חלק עכ"פ, מהחובות שעשה ע"ח תו"א כאן מדעת עצמו, הרי לפתע פתאום, קבלתי ממנו פתקא ע"י הבית דואר שביום פלוני - למחרת כתיבתו - מפליג באני' לאה"ק ת"ו)".

בהמשך המכתב מתייחס הרבי לטענותיו של האיש ומעורר את הרב זווין להתערב בניהול הישיבה: "הנה סו"ס מוכרח הדבר לעשות סדר בהישיבה. כי אף אם רק החצי אמת ממה שסיפר כאן... מהתרשלות הפקידים בהישיבה, כל אחד בענינו, ה"ז ג"כ מבהיל. ועאכו"כ אם זה אמת ויותר מהחצי".⁴⁹

לאחר שהמשיך בסירובו לציית להוראות, הורה הרבי לדאוג להוריד אותו מזכות החתימה בכל הנוגע לחשבונות הישיבה. הוא לא מיהר לוותר בקלות, והחל לאיים באיומים שונים על עסקני חב"ד בארץ הקודש.

במכתב ששלח הרבי לר' אברהם פריז ביקש להעביר מסר לאותו האיש: "ולזהירו, וגם על דעת עצמו, אז ער זאל וויסען אז ער שפילט זיך מיט פייער [שהוא ידע שהוא משחק באש], כי לא עמדי

הנהלת ישיבת תורת אמת: עומדים (מימין לשמאל): ר' בערל ריבקין ור' חנוך הענדל הבלין. יושבים (מימין לשמאל): ר' שמעון גליצנשטיין, הרש"ז הבלין, ור' משה אריה ליב שפירא.

מנהל סכסוכים, אלא עם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקל"ה נבג"מ זי"ע, אשר גם בחיים חיותו בעלמא דין היה בד' אמות של עלמא קשוט, ועאכ"ו עתה, דאשתכח יתר בכולהו עלמין הן בעולמות העליונים והן בעולם הזה הגשמי. וככול אשר יקדים לשוב אל ה' בלבב שלם ולתקן את מעשיו שעד עתה, והעיקר בהנהגה הנוגע לפועל מעתה, וכפי תוכן מכתבי, יקדים ג"כ הברכה בשבילו וב"ב שיחיו"⁵⁰.

האיש התעלם ממסריו של הרבי, ומימש את איומיו. בתחילת שנת תשי"ד, הלשין לשלטונות על כך שאופן פעילות מוסדות חב"ד בארץ הקודש לא תואם עם החוק. בעקבות זאת נעצרו ארבעה מראשי עסקני חב"ד: ר' אליעזר קרסיק, ר' משה אשכנזי, ר' משה גוראריה ור' נתן אייכנשטיין. הפרשייה נודעת בשם "פרשיית ארבעת הרבנים". חלקם בילו בבית מעצר משך זמן ממושך, וחלקם ברחו לחו"ל. הרבי עירב את שז"ר בעניין, והוא הצליח, תמורת הגירתו של ר' משה אשכנזי לחו"ל, להשתיק את הפרשייה.⁵¹

במשך זמן ארוך התנהל דין ודברים בין האיש להנהלת תורת אמת, התנהלות שהייתה רוויה בהוראות רבות מהרבי. במכתבים הללו מכנה אותו הרבי - "המנוול".

בהתוועדות פורים תשט"ו התייחס הרבי בשיחת קדשו לפרשייה: "והנה, אע"פ שכאשר המנגד שצריכים לבטל הוא יהודי, הרי זה לכאורה קשה יותר, כיון שיש לו לא רק "בבואה", אלא גם "בבואה דבבואה", מ"מ, כאשר מדובר אודות ענין שהוא נגד "אתפשטותא דמשה" - אזי ממה - נפשד: אם אין צורך ב"זרוע כא-ל גו' עדה הכניעהו גו'" - הרי זה נעשה בלי ענין זה; ואם יש צורך בכך - אין מניעה, וגם אז יכול להיות "הדוך רשעים תחתם", אע"פ שנדמה לרשע (או שרק מעמיד פנים) שהוא בתקפו.

מצינו אמנם בגמרא ש"אנא ענישתי" הוא ענין שיש להצטער עליו, כי "גם ענוש לצדיק לא טוב", אבל, במה דברים אמורים, כאשר הצדיק הוא נשמה בגוף בעוה"ז הגשמי, שמצד האחיזה בהגוף, יכול להיות שהעונש שבא על ידו יגרום ענין לא טוב גם עבור הצדיק עצמו, משא"כ כאשר הצדיק נמצא בעולם האמת, "עולם ברור" שאין בו ענינים שהם "לא טוב" - הממנו יפלא כל דבר?!...!

שיוגמר הענין בנצחון גדול ובנצחון גמור, שלא יפריע בענינים של תורה ובענינים של

קידוש השם, ואעפ"כ יתקיים "הדוך רשעים תחתם", שאז יוכל להיות הענין דהפצת נגלה והפצת נסתר דתורה בלי מפריע, וענין זה יפעל גם ש"ישמעו ויראו" שמכאן ולהבא לא יהיו עוד העלמות והסתרים כאלה, והרצון והכוונה של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, והרצון והכוונה של כ"ק מו"ח אדמו"ר, אתפשטותי דמשה שבדורנו – יושלם במילואו, וללא עגמת-נפש, אפילו במחשבה ודיבור, ועאכו"כ במעשה, ובאופן של נצחון גלוי.

מה שיהי' בקשר ל"הדוך רשעים", הרי זה ענינו של הקב"ה, ולמאי נפק"מ לנו, זהו ענין פרטי שלהם; אבל מה שנוגע להמוסד, מה שנוגע ללימוד התורה ולהתקשרות לכ"ק אדמו"ר נ"ע וכ"ק מו"ח אדמו"ר – צריך לידע שאע"פ שההתנגדות היא חוצפה בלי טעם, גאווה של "דל גאה" שלא שייך אצלו לא הענין ד"עשיר בעשרו" ולא הענין ד"חכם בחכמתו" ואין זה אלא מצד זה ש"בבואה דבבואה אית להו", ועז"נ "בהדי כבשא דרחמנא כו" – הרי בנוגע אל הפועל יהי' "הדוך רשעים תחתם", באופן של נצחון גלוי, נצחון גדול ונצחון גמור, כך, שהמוסד יוכל להמשיך ולגדול בהתאם להרצון והכוונה של כ"ק אדמו"ר נ"ע וממלא מקומו כ"ק מו"ח אדמו"ר, משה שבדורנו.

וכאשר ישנם "אנשי משה", שהם השלוחים של הרבי להנהגת המוסד, אזי ישנו הכח שיהי' "צא הלחם בעמלק" גם עם ה"עמלק" שמתגנב ("וואס כאפט זיך אריין") בין בני, ופועלים את כל הענינים שצריכים לפעול כדי שיהי' "הכסא שלם" ועי"ז גם "השם שלם" ופועלים הדירה לו ית' ע"י לימוד הנגלה ולימוד החסידות וע"י עבודת התפלה וקיום המצוות בהידור.

וצריכים רק לפעול שיוגמר ("ס'זאל זיך אָפּטאָן") הענין בעגלא דידן, ללא עגמת-נפש, ובשמחה ובטוב לבב.

(ואח"כ אמר:) השלוחים שצריכים לבצע את הענין, מצד עצמם הם אמנם חלשים ("זיי זיינען נעבאך שוואַכניקע"), לא רק ברוחניות, אלא גם בגשמיות, כפי שלדאבוננו הוכיח הנסיון עד עתה; אבל, על כ"ק מו"ח אדמו"ר היו אומרים שהוא לוקח "סיח" ("א לאשעק"), מצליף עליו ("גיט אים אַ שמייס") ואומר רוץ – ומזה נעשה "אדם" ... ובמילא, אם יכולים לעשות מ"סיח" "אדם", בודאי יכולים לעשות מחלש גיבור.

ולכן, גם אם השלוחים הנ"ל הם חלשים – אזי יתוסף להם כל מה שצריך להתוסף להם, ובכל אופן, שיושלם הענין כדבעי ובמילואו דוקא⁵².

התייחסות נוספת של הרבי לפרשה ראה בפרק "שבת בשלח תשי"ד".

בשנת תשט"ז היה האיש מעורב בפרשייה נוספת. לקראת י"ט כסלו שיגר מכתב פלסטר מזויף לראשי חוגי השמאל בשם "צעירי אגודת חסידי חב"ד". במכתב איים עליהם מלהשתתף באירועי י"ט כסלו. המכתב שפורסם בעיתון "הצופה"⁵³ חולל נזק תדמיתי רב לחסידות חב"ד. הרבי התייחס לפרשייה בחומרה והורה לצא"ח לפרסם מכתב מחאה ולהכחיש את שייכותם למכתב. במקביל הורה הרבי לפעול לסיום הפרשייה: "שמוכרח שיוגמר הד"ת עם המנוול בהקדם היותר אפשרי, וכל ההסברה שבזה – אפילו היו אנשי חב"ד פעילים עלול להביא היזק כי הרי המתאבק עם מנוול מתנוול כמותו, עאכ"כ שאנשי חב"ד מחכים עד שמכים ואז מעריכים באיזה אופן אפשר להחליש המכה"⁵⁴.

בחודש אייר, באותה שנה, התנהל דין תורה בבית דין האזורי של ירושלים, עליו נמנו הרבנים הרב יעקב עדס, הרב יוסף שלום אלישיב והרב בצלאל זולטי. בפסק הדין קבעו הרבנים שיישיבת תורת אמת מיום היווסדה שייכת לאדמו"רי חב"ד, וכל הכספים שנאספו עד עתה מועברים להנהלת הישיבה, ועל האיש נאסר יותר לאסוף כסף בשם הישיבה.⁵⁵

פסק הדין על בעלות ישיבת 'תורת אמת'

(44) על פי מסמכים ורישומים מאותה תקופה.

(45) אגרת קודש מכ"ג מנחם אב, תרצ"ו.

(46) אגרת קודש לרש"י זווין, מד' אדר תשי"ג.

(47) הרב אשכנזי, חלק א', עמ' 263.

(48) מכתב מיום ב' פרשת קורח, תשי"ג.

(49) אגרת קודש מכ"ט סיוון, תשי"ג.

(50) אגרת קודש מט' אלול, תשי"ג.

(51) הרב אשכנזי, חלק א', עמ' 58 – 61.

(52) תורת מנחם, תשט"ו, חלק י"ג, עמ' 335 – 336.

(53) "מכתב איום בשם צעירי חב"ד", הצופה, ט"ז כסלו תשט"ז.

(54) אגרת קודש מכ"ו כסלו תשט"ז.

(55) על פי פסק הדין מכ"א אייר תשט"ז.

י"ב תמוז תשט"ו

הסיפור שמאחורי השיחה ראה בפרק "שבת מטות מסעי תשי"ב":

"...וכידוע הסיפור מה שנפעל אצל יהודי שגר בעיריה אמריקאית, כתוצאה מזה שעבר שם בחור עטור זקן ופאות וציציותיו גלויות, וכאשר הלה התעניין למוצאו של הבחור הנ"ל, האם הוא מפולין, גליצ' או אוקראינה, אמרו לו, שהוא א' מה"באסטאניענס"...

במדינה זו נחשבים ה"באסטאניענס" כאלה שאין למעלה מהם, כמו שאצל בני, להבדיל, ישנו הענין ד'ויבדל גו' להקדישו "ומה גדלה הפתעתו לשמוע שגם הבחור הנ"ל הוא "באסטאניען", ואעפ"כ, הולך הוא עטור פיאות וזקן שלם, וציציותיו גלויות, ומדבר הוא – באנגלית רהוטה... – אודות ענינים של יחודא עילאה ויחודא תתאה!... מה זה יחודא עילאה ויחודא תתאה, לא היו יכולים להסביר לו; הוא הבין רק שכיון ש"באסטאניען" מדבר על זה, ובשפה האנגלית, וללא שגיאות... הרי זה בודאי ענין נעלה ביותר שבשביל זה יצטרך לעבור מי יודע כמה מוסדות עד שיוכל להבין זאת!

ואכן, לא הי' זה רחוק מן האמת, אלא, בצד הימני, ולא בצד השמאלי... וענין זה פעל עליו: לכל לראש הרויח ה"משולח" שהגיע לאחרי הבחור – שהלה הוסיף לו עוד כמה דולרים; ועוד זאת, שלאחרי כן היו יכולים לפעול עליו בנוגע לכשרות, ולאחרי כן – "לאט לאט אגרשנו" – גם בנוגע לענינים נוספים של מצוות מעשיות.

וסביר להניח שהבחור הנ"ל שגרם לכל זה – אינו יודע מזה עד היום! הבחור הנ"ל שהלך ברחוב באופן בלתי מסודר – כנראה בגלל שהי' חם, וגם נשבה רוח שפיזרה את פאותיו וציציותיו כו' – הי' זה אצלו מצד בטלנות...

...הבחור הנ"ל שהלך ברחוב – לא הי' מונח בענינים אלו, הוא חשב אודות ענינים אחרים; ואותו יהודי שהסתכל מהחלון, לא ידע מכל הענינים, ומה שהצטייר אצלו ("דאס וואס אים האט זיך אפגעשפיגלט") – הרי זה מה שהי' קשור להרהור תשובה שהי' שייך אליו באותו יום, וכך זכה הבחור לפעול על יהודי מבלי ידיעה!⁵⁶

(56) תורת מנחם, תשט"ו, חלק י"ד, עמ' 192 – 194.

שבת חוקת – בלֵק; כ' מנחם אב תשט"ו

בשנת תשט"ו, היה ר' עמנואל שוחט⁵⁷, לקראת סיום שנות לימודיו בישיבת בעדפורד דין. הוריו דחפו אותו לעבור ללמוד בשנה הבאה ב"ישיבה יוניברסיטי", מסגרת המשלבת בין לימודי קודש ללימודים אקדמיים.

בתחילת חודש תמוז היו אמורים להיערך בישיבת בעדפורד דין, מבחני הבגרות שהיו נחוצים לו על מנת להתקבל ל"ישיבה יוניברסיטי". שוחט וחבריו, תכננו לפרוץ למשרדים ולהציץ בתוכן המבחן מבעוד מועד.

חבריו של שוחט שלשלו אותו עם חבל לחלון המשרד. הוא פתח להם את הדלת מבפנים ואחד החברים פרץ לכספת שבתוכה הונחו המבחנים. הם העתיקו את תוכן המבחן, ולאחר מכן ניסו לטשטש עקבות – ללא הצלחה. בלית ברירה הם עזבו את המקום כשהם משאירים את הכספת פרוצה.

כשהגיע בבוקר מנהל הישיבה למשרד וראה את הנעשה חשד מיד בשוחט וסילק אותו מהישיבה. כמובן שמעשה הפריצה הערים קשיים על קבלתו לישיבה יוניברסיטי.

בהתוועדות י"ב תמוז תשט"ו, שבת פרשת חוקת בלֵק, דיבר הרבי בחריפות נגד לימודים באוניברסיטה, ותוך כדי התייחס למאורע שהתרחש בישיבת בעדפורד דין:

"ומצד גודל ההעלם והסתור, חושך כפל ומכופל – מראים מלמעלה נסים, אולי על ידם ימנע מללמוד חכמות חיצוניות: מכריזים על חוק חדש, ומערימים קשיים על הכניסה ל"קאלעדזש", ומצריכים לעמוד בתנאים קשים כו' – כדי שיימנע מלילך לשם וילך לישיבה ללמוד תורה.

אלא שמצד ההעלם והסתור – חושב הוא שזהו ענין "טבעי", וש"לא אליו מתכוונים" ("מען מיינט דאס ניט אים")... ולכן מראים מלמעלה נסים גדולים עוד יותר – שגם לאחר שעמד בכל התנאים הנדרשים, למד מה שהי' עליו ללמוד, ויש ברשותו כל הידיעות הנדרשות – אין הדבר מצליח ("גייט עס ניט דורך"), מצד סיבות צדדיות – הוא עמד בכל התנאים, יש ברשותו כל הידיעות, ואעפ"כ אומרים לו: איננו מקבלים אותך, לך לישיבה והמשך ללמוד תורה!

הוא חושב שהם אמרו לו זאת; אבל האמת היא שאומרים לו זאת מלמעלה, אלא שהדבר

עובר דרכם, בדוגמת "ויפתח ה' את פי האתון" איתא בזהר טעם להענין ד"ויפתח ה' את פי האתון" – דאל"כ הי' אפשר לדמות שאילו ניתן לבעלי-החיים לדבר, מי יודע אילו חכמות נפלאות היו שומעים מהם!... ולכן "ויפתח ה' את פי האתון" – כדי להראות ש"חכמתה" של האתון אינה כל-כך נפלאה ("ס'איז גאָר ניט אַזוי געוואָלדיק")... – הם אמנם לא אומרים לו: "שמע נא, יהודי אתה ועליך ללמוד תורה, ומדוע רוצה אתה לטמא את חב"ד שבנפשך בחכמות חיצוניות?" – בשפה כזו אין "אתון" יכולה לדבר!... ולכן הם מדברים בלשונם שלהם – "שפת-אתונות" ("אויף דעם אתון-שפראך"); אבל יש לדעת שכל זה הוא בהשגחה פרטית, וזוהי הוראה עבורו מלמעלה שיחזור לישיבה ללמוד תורה, ויפסיק לחשוב אודות לימוד חכמות חיצוניות!"⁵⁸.

שוחט שנוכח בהתוועדות הבין מיד שהדברים מכוונים כלפיו. לאחר שבת כתב לרבי שהוא שוקל מחדש את כניסתו לישיבה יוניברסיטי, ובסיום המכתב ביקש שלא תהיה עליו שום קפידה. הרבי בטל את חששותיו לגבי הקפידה: "מצדי אין ח"ו ענין של קפידה, אלא שמחוייב אני וכל אחד מישראל, שכשרואה משהו עושה דבר שאינו מתאים בשבילו, לעשות כל מה שביכולתי למנוע אותו מלעשות כן".

שוחט המשיך להתלבט ולקראת שלהי הקיץ התכוון להשתתף במבחני הקבלה.

בהתוועדות כ' מנחם אב דיבר הרבי על הצורך לברוח משהות במקום שעלול להוביל להתקררות בקיום התורה והמצוות: "הרמב"ם פוסק בהלכות דעות שכאשר יש לפני האדם שני מקומות, מקום אחד הוא מקום ישוב, אבל במקום זה יש להתירא שמא יסירו אותו מדרך היהדות, ואילו המקום השני הוא מדבר – הרי לא זו בלבד שלכתחילה צריך לבחור את מקום המדבר, אלא אפילו אם נמצא כבר במקום ישוב, עליו לברוח משם למדבר. הדברים אמורים בנוגע בריחה למדבר, ומכל – שכן בנידון דידן – שלכתחילה אסור לבחור מקום כזה שבו יכולים להסיר אותו ח"ו מדרך הישר"⁵⁹.

היה זה ה'מכה בפטיש'. שוחט שחש עד כמה נוגע לרבי אי הליכתו לישיבה יוניברסיטי החליט לרדת מהרעיון ונכנס ללמוד בישיבה ב770 כתמים מן המניין⁶⁰.

(57) הוזכר לעיל בקטע על "ליר א' דחג הפסח תשי"ד".

(58) תורת מנחם, תשט"ו, חלק י"ד, עמ' 168.

(59) תורת מנחם, תשט"ו, חלק י"ד, עמ' 262 – 263.

(60) על פי ראיון עם ר' עמנואל שוחט, "ידיד נפש אב הרחמן", גיליון "בציילא דמיהמנותא", א', עמ' 43 – 45.

לזכות חתן הבר - מצווה הת'

מנחם מענדל שיחי זקלם ומשפחתו